

mag. Evelin Pristavec Tratar
v. d. generalne direktorice
Direktorat za organizacijsko zakonodajo in pravosodno upravo
Ministrstvo za pravosodje
Župančičeva ulica 3
1000 Ljubljana

12. 5. 2017

Teze in predlog Zakona o sodnih izvedencih, cenilcih in tolmačih: stališče Izvršnega odbora in vodstva Sekcije sodnih tolmačev Društva prevajalcev in tolmačev Slovenije

Spoštovani!

Zahvaljujemo se, ker smo v izmenjavo mnenj prejeli vaše teze novega zakona, ki bo reguliral statusna in druga vprašanja sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev (SICT). Pripravo posebnega zakona, ki želi modernizirati to področje in katerega namen je zagotavljanje visoke kakovosti izvedenskih mnenj, cenitev in tolmačenj, pozdravljamo in smo veseli, da lahko sodelujemo v razpravi že v predparlamentarni fazi.

Predlog novega zakona smo pregledali z zornega kota sodnih tolmačev. V zvezi s spremembami v predlogu bi vas želeli seznaniti s svojimi naslednjimi stališči:

1) Imenovanje in ponovno imenovanje sodnih tolmačev, 2. in 5. člen

Menimo, da sta v predlogu novega zakona sporna člena, ki določata imenovanje in ponovno imenovanje sodnih tolmačev.

Tretji odstavek 2. člena predloga zakona določa, da je sodni tolmač oseba, imenovana za šest let s pravico in dolžnostjo, da na zahtevo sodišča tolmači na narokih oziroma prevaja listine. Ponovno imenovanje določa 5. člen, ki predpisuje, da mora sodni tolmač vlogo za podaljšanje imenovanja vložiti ne prej kot eno leto in ne pozneje kot šest mesecev pred iztekom obdobja, za katerega je imenovan, in da za obravnavo te vloge veljajo enaki pogoji in postopek, kot veljajo za novo imenovanje.

Ocenjujemo, da bo omejitev imenovanja na 6 let občutno zmanjšala zanimanje za pridobitev statusa sodnega tolmača, kar bo porušilo krhko ravnovesje sodnotolmaškega sistema. Postavlja se vprašanje glede pravice do ohranjanja pridobljenih pravic sodnega tolmača v skladu z ustavo, predlog pa tudi mame zaupanje v trdnost in zanesljivost tako prava kot šolskega sistema ter sistema preizkusa strokovnosti na Ministrstvu za pravosodje.

Sodni tolmači smo imenovani za stalne sodne tolmače za nedoločen čas, potem ko smo ob izpolnjevanju vseh zakonskih pogojev uspešno opravili strokovni preizkus in zaprisegli. Sodni tolmači smo ves čas tudi disciplinsko odgovorni in svoje strokovno znanje nadgrajujemo z rednim strokovnim izobraževanjem. Je torej dodatni preizkus strokovnosti pri tako močno reguliranem statusu sodnega tolmača res utemeljen? Ali ni predlagana omejitev morda ustavno sporna? Predlog zakona namreč brez tehtnih razlogov osebam, ki so že sodni tolmači, ta status odvzame in jih postavi v občutno težji položaj, če bi želeli status ohranjati še naprej (periodično preverjanje znanja ob že

uveljavljenem pogoju stalnega izobraževanja). Ustavno sodišče je že ugotovilo (npr. odločba U-I-206/99 z dne 25. 5. 2000), da pomeni neutemeljena postrožitev pogojev za opravljanje določenega poklica kršitev načela zaupanja v pravo (2. člen Ustave). Vsekakor je težko sprejeti oceno, da trenutno veljavni sistem izbire sodnih tolmačev ne zagotavlja dovolj visoke kakovostne ravni oseb, ki jih imenuje Ministrstvo za pravosodje.

Menimo, da predlagatelj novega zakona o SICT ni dovolj proučil posledic, ki bi jih novi 2. in 5. člen zakona imela na zagotavljanje sodnotolmaških storitev v Republiki Sloveniji. Zato predlagamo, da se ta dva člena predloga zakona spremenita tako, da bo sodni tolmač, ko bo enkrat opravil preizkus, svojo licenco obnavljal na 6 let na način, kot to velja zdaj, ne da bi moral ponovno opravljati preizkus oziroma predložiti v pregled minule prevode. Zlasti predlagamo črtanje četrtega odstavka 5. člena predloga novega zakona.

Naj spomnimo, da je od leta 2012 v veljavi Direktiva 2010/64/EU, ki državo zavezuje, da zagotavlja kakovost prevajanja in tolmačenja v kazenskih postopkih. V skladu s to direktivo, ki je bila v slovenski pravni red prenesena z veljavnim Pravilnikom o sodnih tolmačih, smo sodni tolmači za obdobje zadnjih pet let Ministrstvu za pravosodje do januarja leta 2017 predložili potrdila o opravljenem strokovnem izpopolnjevanju, objavi strokovnih člankov in drugih oblikah skrbi za strokovni razvoj, kar je bila podlaga za podaljšanje statusa sodnega tolmača za obdobje naslednjih pet let. Tovrstno izvajanje direktive je bilo v evropskem okviru ocenjeno kot dobro. Tudi zato bi bil dodatni preizkus strokovnosti za ponovno imenovanje sodnih tolmačev neutemeljen in nepotreben. Hkrati bi nedvomno posegel v učinek Direktive 2010/64/EU in veljavnega Pravilnika o sodnih tolmačih, saj bi bili sodni tolmači manj motivirani za strokovni razvoj.

Navedena pomanjkljivost v predlogu zakona bi po našem mnenju imela za posledico:

a) Oteženo delo sodišč

Manjše število sodnih tolmačev lahko v času, ko se število sodnih postopkov, v katerih so udeleženi tujci, povečuje, pomembno vpliva na delo sodišč. Že sedaj imajo sodišča resne težave s pridobivanjem sodnih tolmačev za določene jezike.

Največ težav bi bilo z jeziki, za katere je zapriseženih malo sodnih tolmačev. Nekaterih jezikov sploh ni mogoče študirati na slovenskih univerzah, zanje pri nas tudi ne obstaja resen trg prevajalskih in tolmaških storitev. Številni sodni tolmači, zapriseženi za te jezike, so zato zaposleni v drugih poklicih in bodo prvi, ki jih bo prestrog ali zapleten sistem sodnega tolmačenja odvrnil od tega, da bi še želeli delati na tem področju.

b) Več bo *ad hoc* zapriseg

Sodišča bodo prisiljena pogosteje posegati po *ad hoc* zapriseženih tolmačih, kar odpira prostor za arbitrarno izbiranje teh oseb, ki imajo pogosto nižjo izobrazbo, ne poznajo pravne terminologije in niso zavezane z etičnim kodeksom sodnega tolmača.

c) *Kršitve Direktive 2010/64/EU o pravici do tolmačenja in prevajanja v kazenskih postopkih ter točk a in e 6. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah*

Ob morebitnem pomanjkanju kvalificiranih sodnih tolmačev se bo Slovenija lahko soočila s postopki na Sodišču Evropske unije v Luksemburgu ali pritožbami na Evropsko sodišče za človekove pravice.

2) Večja vloga stroke pri obravnavi strokovnih vprašanj

Ena od izhodiščnih tez novega zakona o SICT je večja vloga stroke pri obravnavi strokovnih vprašanj, kar je dobro. Sprašujemo se le, ali je izbrani pristop pravi. Na eni strani si želimo, da bi Ministrstvo za pravosodje spodbudilo resorna ministrstva, da bi postala institucionalni sogovorniki

organizacijam prevajalcev in tolmačev, kot je naša. Zdaj se namreč z našim profilom ne ukvarja nihče. Pri tem bi bilo dobro poznati primerjalne ureditve na tem področju v drugih državah članicah EU. Na drugi strani pa ugotavljamo, da zgolj zato, ker za vsa področja niso oblikovana strokovna združenja in članstvo v strokovnih društvih oz. združenjih ni obvezno, vloge strokovnih organizacij na področjih, kjer te obstajajo, v novem zakonu ne bi smeli odpisati. V Društvu prevajalcev in tolmačev Slovenije verjamemo, da bi lahko izpolnjevali pogoje za sogovornika o strokovnih vprašanjih v skladu z določbami novega zakona, saj imamo ustanovljeno Sekcijo sodnih tolmačev, naši člani so visoko izobraženi in z dolgoletno prakso na področju sodnega tolmačenja, med njimi se nekateri tudi raziskovalno ukvarjajo s tem področjem, organiziramo seminarje za profil sodnega tolmača, za naše člane velja etični kodeks sodnega tolmača, hkrati smo edini v Sloveniji polnopravni član Evropskega združenja sodnih prevajalcev in tolmačev EULITA. Predlagamo torej, da novi zakon predvidi možnost sodelovanja takšnih združenj na tistih področjih, kjer delujejo, predlagana ureditev pa lahko ostane kot alternativa za tista področja, kjer se strokovna društva (še) niso oblikovala.

3) Disciplinski postopek

Sklop določb o disciplinskem postopku je opredeljen v 19. do 31. členu predloga novega zakona. Glede na to, da je bila doslej edina možnost kaznovanja izbris sodnega tolmača iz registra, pozdravljamo postopnost in sorazmernost, ki ju predlog novega zakona določa za lažje in težje kršitve. Predlagamo pa, da naj zakon opredeli le osnovne pojme in (vsebinska in postopkovna) načela, podrobnejše določbe o disciplinskem postopku pa naj bodo zajete v Pravilniku o sodnih tolmačih in Pravilniku o sodnih izvedencih in cenilcih.

4) Mednarodna primerjava

Ko bo ažuriranje registra sodnih tolmačev dokončano, ocenjujemo, da bo sistem celotnega področja izobraževanja, imenovanja in strokovnega izpopolnjevanja sodnih tolmačev v Sloveniji dobro urejen. Ugodno smo bili ocenjeni tudi v mednarodni raziskavi, ki jo je pripravila Agencija EU za temeljne pravice¹ in je bila predstavljena na zadnji konferenci EULITE. Po mnenju Agencije je za dober register pomembno, da ima na seznamu le osebe s preverjenimi kompetencami, da se redno posodablja in da vpisani tolmači skrbijo za svoj stalni strokovni razvoj.

Pričakujemo, da bo Evropska komisija Parlamentu EU kmalu poročala o prenosu Direktive 2010/64/EU. Ta direktiva je namreč prispevala k temu, da se je standard sodnega tolmačenja v številnih državah EU izboljšal, da so bili sprejeti etični kodeksi sodnih tolmačev tam, kjer jih prej ni bilo, da je EULITA pripravila Vademekum za uporabnike sodnotolmaških storitev in da smo strokovne organizacije sodnih tolmačev prek EULITE med seboj tesneje povezane ter si lahko izmenjujemo izkušnje. Številne države, ki nacionalne sheme certificiranja v preteklosti niso imele, so jo prav zaradi direktive uvedle (npr. Belgija) ali pa bodo to storile kmalu (npr. Španija). Nenavadno bi bilo, da bi Slovenija v teh razmerah, ko glede certificiranja velja drugim državam za zgled, omejila imenovanje sodnih tolmačev, za ponovno imenovanje pa določila enake pogoje in enak postopek kot za prvo imenovanje.

¹ Agencija EU za temeljne pravice (Fundamental Rights Agency – FRA) je v prvi polovici l. 2014 članicam EULITE poslala vprašalnik o izvajanju direktive 2010/64/EU, saj šteje, da so ogrožene temeljne pravice obdolženca, če ta v kazenskem postopku nima dobrega prevajalca oz. tolmača. Podatke so zbirali o številnih temah, npr. kdo odloči, ali je treba poklicati sodnega tolmača, kako so opredeljeni 'bistveni dokumenti' iz direktive, ali v državi obstaja uradni register sodnih tolmačev, kakšni so delovni pogoji sodnih tolmačev, ali so usposobljeni za delo z ranljivimi skupinami itd. Rezultati kažejo, da večina držav članic EU ima register.

5) Redakcijski popravek 4. člena novega zakona o SICT

Predlagamo, da se v prvem odstavku 4. člena besedilo „[...] oziroma za prevajanje govornih in pisanih besed iz ali v določen jezik“ nadomesti z besedilom „[...] oziroma za tolmačenje govornih in prevajanje pisanih besed iz določenega jezika ali v določen jezik“, saj se je v stroki uveljavilo vsebinsko razlikovanje med omenjenima izrazoma.

Ob koncu naj spomnimo, da za sodne tolmače že vrsto let veljajo zahtevni pogoji o izobrazbi in obveznem opravljanju preizkusa strokovnosti pred prvim imenovanjem in pridobitvijo licence sodnega tolmača². Zaradi nepravilnosti, ki se morda dogajajo na nekaterih drugih strokovnih področjih, pa je ta področja smotrnejše uskladiti z dobro delujočim sistemom sodnega tolmačenja kot pa uvesti zapleten in rigorozen sistem za vse, ki ga majhno in občutljivo področje sodnega tolmačenja v praksi ne bi dobro preneslo.

Ni odveč pomisliti tudi na stroške, ki se bodo s ponovno vlogo za imenovanje in preizkus sodnim tolmačem samo povečevali, česar se je predlagatelj sprememb v novem zakonu premalo zavedal. Večina sodnih tolmačev te dejavnosti namreč ne more opravljati kot svoje edine dejavnosti za preživetje in bi se v primeru zaostritve pogojev verjetno preusmerila drugam. Sodni tolmači poleg tega nenehno vlagamo v svoj strokovni razvoj, da bi bili v koraku z novimi dognanji stroke in razvijajočo se pravno terminologijo. Če naj bi obveljala sprememba o ukinitvi imenovanja za nedoločen čas, je tudi s finančnega vidika vprašanje, koliko sodnih tolmačev bi sploh še bilo zainteresiranih za pridobitev statusa oziroma ponovno imenovanje.

Menimo tudi, da bi zakon moral bolj poudariti tristransko sodelovanje med regulatorjem na eni strani, sodnimi tolmači, cenilci in izvedenci kot pomočniki sodišča na drugi strani in uporabniki storitev SICT na tretji strani. Vse tri strani bi si morale prizadevati za delujoč in učinkovit sistem, ki naj v skladu s smernicami v zakonu in učinkovitejšim komuniciranjem olajša sodelovanje med vsemi tremi deležniki. Le tako bo sistem mogoče izboljšati.

Zahvaljujemo se vam za povabilo k sodelovanju pri strokovnem usklajevanju novega zakona o SICT z željo po nadaljnjem aktivnem sodelovanju.

Lep pozdrav,

Špela Kutin
vodja Sekcije sodnih tolmačev

Barbara Rován
predsednica Društva prevajalcev in tolmačev Slovenije

² Zakon o sodiščih zaenkrat le za sodne tolmače obligatorno predvideva poseben preizkus znanja (prvi odstavek 93. člena Zakona o sodiščih), za sodne izvedence in cenilce pa ne. Predlog novega zakona predpisuje preizkus za vse.